

JYX

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Saarimäki, Pasi

Title: Sodan kauheuksien kokemushistoriaa

Year: 2018

Version: Accepted version (Final draft)

Copyright: © Saarimäki & Suomen sukututkimusseura, 2018.

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Saarimäki, P. (2018). Sodan kauheuksien kokemushistoriaa. *Genos*, 89(4), 252-253.

Sodan kauheuksien kokemushistoriaa

Sari Näre: Helsinki veressä. Naiset, lapset ja nuoret vuoden 1918 sodassa. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 2018. 391 sivua.

Vuoden 1918 sodasta on vuosikymmenien mittaan julkaistu suuri määrä monografiamuotoisia, niin historiantutkijayhteisölle kuin suuremmalle yleisölle suunnattuja teoksia. Saavuttuamme sodan satavuotismuistovuoden rajapyykille julkaisutahti on vain kiihtynyt. Uutuuskirjoissa tarjotaan uutta tutkimustietoa, mutta usein aiemmasta tuttuja ilmiöitä ja tapahtumia tarkastellaan aikaisemmin hyödyntämättömistä näkökulmista.

Tiedämme jo varsin paljon esimerkiksi siitä, mitä tapahtui Helsingissä maaliskuun (1917) vallankumouksen jälkeen ja sodan aikana, ja miten järkyttävä vankileirien todellisuus oli. Sosiologian dosentti, VTT Sari Näre on löytänyt näihin kuitenkin tuoreen näkökulman teoksessaan *Helsinki veressä*, jossa hän tarkastelee naisten, nuorten ja alle 15-vuotiaiden lasten elämää niin aktiivisina toimijoina, uhreina kuin tapahtumien todistajina.

Teoksessa painottuvat aikalaisten kokemukset ja muistot, ja hyvin edustavan ja mallikkaan taustoittavasti käytetyn historiantutkimuksen rinnalla varsinaisena lähdeaineistona ovat aikalaiskuvaukset ja sodan aikana lapsuuttaan, nuoruuttaan tai aikuisuuttaan eläneiden julkaistut muistelmat tai päiväkirjat. Vankileiriäikää käsiteltäessä painottuvat myös Kansan Arkiston, Työväen arkiston, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkiston ja Kansallisarkiston muistitietoaineisto, jolle olisi suonut löytyvän lähdeluettelosta erillinen osionsa. Lisäksi paljon yksittäisiä nimiä vilisevän teoksen hyödynnettävyyttä olisi parantanut henkilöhakemisto.

Johdantoluvun jälkeen Näre tarkastelee ensin kaupunkilaisten elämää ennen sotaa, minkä jälkeen kolmessa pääluvussa keskitytään sotakuukausiin. Tutkijan mukaan esimerkiksi punakaartin nuorten miesjäsenten väkivaltaista toimintaa voisi selittää aikakauden nuorisokulttuurin, toimettomuudesta aiheutuneen huligaanimaisen ”sakilaisuuden” kautta

Myös työväkeä edustaneet naiset saattoivat liittyä punakaartiin ja esiintyä julkisesti sotilaan roolissa. Valkoisten puolella porvarisnaiset taas valmistivat varusteita ja salakuljettivat aseita kaupungissa piileskelleelle suojeluskunnalla. Nuoret pojat osallistuivat muun muassa *Vapaa sana*-lehden toimittamiseen ja vahtimistehtäviin. Tämän jälkeen Näre käsittelee siviilien kokemuksia Helsingin taisteluista ja sen jälkiseurauksista, muun muassa ruumiiden näkemisestä kaduilla.

Näreen sujuvan kynänkäytön vuoksi teos on helppolukuinen, ja erityisesti kaupungin valtauksen kuvaus vaihtuvista ihmisenäkökulmista käsin on jopa mukaansa tempaavaa. Välillä pääluvussa ja erityisesti työn kokoavassa ja sodan yhteiskunnallisia jälkiseurauksia käsittelevässä loppuluvussa hän tulkitsee tapahtumia käyttämällä erilaisia yhteiskuntatieteellisiä teorioita, rakentaen välillä rohkeasti niiden avulla siltoja jopa nykypäivään saakka.

Näre vyöryttää säännöllisesti pitkiä lainauksia ihmisten muisteluista. Ratkaisu toimii hyvin, sillä lasten, nuorten ja naisten oma ääni tai heidän kokemuksensa ulkopuolisten kertomina välittyvät lukijalle autenttisenä, rumanrankkana kuvauksena järkyttävistä tapahtumista. Teoksen mittaan olisi voinut pohtia avoimemmin erilaisten lähteiden tiedollisia luonteita, sillä nyt aikalaiskuvaukset, myöhemmät muistelut ja kerätty muistitietoaineisto välittyvät lukijalle saman

vahvuisina todellisuuden kuvauksina. Käytännön tutkimusanalyysistä ei kuitenkaan löydy tässä suhteessa huomautettavaa, sillä Näre osaa erotella esimerkiksi propagandistiset tekstit muista aineistoista, ja loppuviitteisiin on dokumentoitu mallikkaasti se, mihin argumentit kulloinkin pohjautuvat.

Kolmessa viimeisessä pääluvussa Näre tarkastelee ihmisten kohtaloita ja kuolemia niin Santahaminan naisvankileirillä kuin Suomenlinnan vankileirillä, sekä heidän lopullisia tuomioitaan. Jo aikalaiset tiesivät leirien kurjuudesta ja aihetta on tutkittu varsin paljon. Uutena näkökulmana Näre kuitenkin korostaa, miten naisvankien huonot olot erosivat miesvankien vastaavista. Osalla oli pieniä lapsia mukana ja naiset jopa synnyttivät leireillä. Laajemminkin kuin naisten tuottamassa aineistossa korostuu alistavan seksuaalisuuden piirteet. Naisvangit joutuivat pahimmassa tapauksessa saksalaissotilaiden seksuaalisen hyväksikäytön, jopa raiskausten uhreiksi. Yleisemmällä tasolla elämää varjosti valkoisen puolen harjoittama dehumanisointi, mutta naisten keskinäinen solidaarisuus ja avunanto helpottivat hieman elämää. Lopuksi Näre spekuloi vuoden 1918 vankileirien esikuvallisesta suhteesta natsi-saksan keskitysleireihin, vertailemalla vankien kohtelun julmia käytäntöjä, sinänsä niitä analyttisesti esitellen.

Helsinki Veressä -teoksessa tuttuihin, usein politiikkaa, sodankäyntiä tai miesten toimintaa korostaviin ilmiöihin ja tapahtumiin on saatu lasten, nuorten ja naisten näkökulma. Teoksen suurin ansio on siinä, että heitä koskeva tieto ja heidän kokemuksensa on kerätty aikaisemmasta tutkimuksesta, usein jo unohduksiin painuneesta kirjallisuudesta ja arkistojen muistitietoaineistoista yksien kansien väliin.

Pasi Saarimäki